

NEKI NEOBJAŠNJENI POJMOVI KAO ZAKONSKO OBILJEŽJE KAZNENOG DJELA

1. UVOD

U Kaznenom zakonu, kod stvaranja zakonskoga bića pojedinih kaznenih djela zakonodavac koristi dosta pojmova koji u čl. 89. Kaznenog zakona, u kojem je navedeno značenje izraza u tome zakonu, nisu definirani. Osim nedefiniranih pojmova zakonodavac koristi i različite neodređene vrijednosti kao obilježje kaznenoga djela. Radi pobližeg određivanja tih vrijednosti Kazneni odjel Vrhovnoga suda je donio nekoliko načelnih stavova u kojima su neodređene vrijednosti novčano iskazane, kao pomoć sudovima kod definiranja što one predstavljaju. Kod objašnjenja drugih pojmova koji se u Zakonu koriste sudovima jedino preostaje sudska praksa, pronalaženje neke ranije odluke suda u kojoj je taj pojam pobliže pojašnjen, a kod potpuno novih pojmova, koji su u posljednje vrijeme nešto češći, sudovi ih moraju sami definirati i odrediti što oni u sastavu zakonskog bića pojedinog djela znače.

Prilikom opisa zakonskog bića pojedinog kaznena djela zakonodavac koristi različite izraze, a što stvara veliku pomutnju u praksi sudova kada treba protumačiti što ti pojmovi ustvari znače. Kada je u zakonskom biću djela navedeno da će njegov osnovni ili teži oblik djela postojati ako je djelo počinjeno prema „većem broju građana“ ili prema „većem broju osoba“ onda je potrebno pojasniti o kojem se broju treba raditi da bi postojala određena kvalifikacija kaznenoga djela, jer je zakonodavac u čl. 89. KZ definirao samo što znači „više osoba“ i „skupina ljudi“, no o tome će nastavno biti više govora.

Jednako tako napredak tehnologije stvara nova oružja i opasna oruđa, kao što je npr. elektrošoker ili sprej suzavac, za koje je također potrebno utvrditi dali su oni opasna oruđa, kojima se može žrtvi ozbiljno naškoditi ili to nisu. Neki već dugo poznati predmeti kao što je npr. medicinska šprica, ranije se nisu pojavljivali kao sredstvo za ostvarenje kaznenog djela, a danas, nakon pojave određenih teških zaraznih bolesti, počinitelji kaznenih djela prijetu žrtvama medicinskim špicama s tekućinom za koju tvrde da je zaražena. Da bi odgovorili na ta i slična pitanja sudovi su često prisiljeni koristiti i pomoć vještaka različitih struka, jer nemaju dovoljna stručna znanja za ta područja.

Objašnjenja zakonskih izraza koji u Kaznenom zakonu nisu pojašnjeni ponekad nalazimo i u drugim zakonima, međutim, ta pojašnjenja se rijetko mogu izravno uporabiti jer ona čestu za područje kaznenoga prava imaju različito značenje, nego što ga imaju u onom zakonu u kojem su pojašnjeni, a ponekad, iako se lingvistički radi o istom pojmu, značenje je toliko različito da se pojašnjenje iz drugoga zakona ne može koristiti ni kao smjernica za određivanje značenja istoga pojma u kaznenom pravu.

Nastavno ćemo navesti neke od neobjašnjenih zakonskih izraza koji se u posljednje vrijeme najčešće pojavljuju u praksi sudova, kao i neodređene vrijednosti koje su zakonsko obilježje pojedinih kaznenih djela.

*sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske

2. OPASNO ORUŽJE ILI ORUĐE

Kod većeg broja kaznenih djela, u njegovom zakonskom biću, za kvalificirani oblik djela traži se uporaba oružja ili opasnog oruđa, a da u Kaznenom zakonu nigdje nije definirano što je to opasno oružje ili oruđe. Na prvi pogled se čini da je na to pitanje vrlo jednostavno odgovoriti, da je to opće poznata stvar, no nastavno ćemo vidjeti da odgovor na to pitanje ponekad nije nimalo jednostavan, da postoji dosta dvojbi u sudskoj praksi ne samo o tome što je opasno oruđe, nego i o tome što je oružje u smislu zakonskog bića pojedinog kaznenog djela.

Objašnjene za to što predstavlja oružje moramo tražiti u drugim zakonima, prvenstveno u Zakonu o oružju,¹ koji sve vrste oružja svrstava u nekoliko skupina. Prvu skupinu čini vatreno oružje u što spadaju sve vrste pušaka, pištolja i revolvera te sve vrste naprava iz kojih se pomoću potisnutog djelovanja barutnih plinova izbacuje kroz cijev zrno, kugla, sačma, strjelica ili drugi projektil; drugu skupinu čini zračno oružje u što spadaju sve vrste pušaka, pištolja, revolvera i drugih naprava koje snagom stlačenog zraka ili drugog plina izbacuju kroz cijev zrno, kuglicu ili drugi projektil; treća skupina je plinsko oružje i oružje za signalizaciju, u što spadaju pištolji, revolveri i puške, koji pod pritiskom barutnih plinova raspršuju neškodljive nadražljive tvari s kratkotrajnim učinkom, ispaljuju naboj namijenjen isključivo izazivanju glasnog pucanja ili ispaljivanju svjetleće signalne zvjezdice; u četvrtu skupinu spada rasprskavajuće oružje, a to su sve vrste bombi, mina, granata; peta skupina oružja koja se u zakonu spominje je oružje s tetivom, u što spadaju lukovi, samostreli, pračke i druge naprave koje snagom napete tetive potiskuju strjelicu ili drugi projektil, a šestu skupinu čini hladno oružje, u što spadaju bokseri, bodeži, kame, mačevi, sablje, bajunete, buzdovni (topuzi) i drugi predmeti kojima je osnovna namjena napad ili nanošenje ozljede

Kao što vidimo Zakon o oružju je definirao što sve predstavlja oružje i opasno oruđe, no u nastavku ćemo vidjeti kako i koliko sudska praksa ta pojašnjenja koristi i prihvaća. Ponekad se definicija oružja ili opasnog oruđa prema ovome zakonu podudara s praksom sudova za one pravne slučajeve u kojima je to oružje ili opasno oruđe u zakonskom biću kaznenog djela, a ponekad se te definicije uopće ne prihvaćaju.

Sudovi u nekim odlukama uporabljene predmete prilikom počinjenja kaznenog djela pogrešno nazivaju opasnim oruđem, iako se u stvari radi o oružju. Tako u jednom slučaju sud prvoga stupnja navodi da je i za žalitelja **nesporno da je uporabljeno opasno oruđe, konkretno nož – bajunet dužine 28 cm, a oštrice duge 18 cm**. Ovdje je u pitanju samo modalitet uporabe opasnog oruđa kojim se prijetilo, pa je nevažno da li je nož oštricom bio uperen u vrat oštećenice ili je optuženik nož držao na način kako to žalitelj opisuje, drškom noža u ruci, a sječivom prema unutrašnjoj strani lijeve podlaktice. Bitno je da je prijetnja ostvarena uporabom opisanog noža, bila realna, a doista je takva i bila jer je optuženik istovremeno uputio oštećenici riječi: "Šefice, dajte kasu!", iza čega je odmah uslijedio udarac šakom u njenu glavu u predjelu desnog oka, time da potonje žalitelj niti ne osporava.² U drugom slučaju Vrhovni sud je odbio žalbu državnog odvjetnik koji pobija dio presude iz osnove povrede kaznenog zakona, navodeći da je neosnovano i pogrešno izmijenjen pravni opis, kada je prvostupanjski sud zaključio da uporaba **noža-skakavca predstavlja opasno**

¹ „Narodne Novine“ br. 46/97

² Iz odluke VSRH, I KŽ-936/03 17. prosinca 2003.

oruđe, a ne oružje, ističući da je Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o oružju (NN, br. 27/99) određeno da se nož skakavac smatra oružjem. Iako je točno da je člankom 9., odnosno čl. 11. toč. 9. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oružju koji je stupio na snagu 20. ožujka 1999.g., navedeno da se nož skakavac smatra oružjem, opisanim zahvatom u pravni opis djela prvostupanjski sud ipak nije počinio povredu kaznenog zakona, jer se tim zahvatom ne ostvaruje niti jedna od situacija navedenih u čl. 368. ZKP, pa stoga nema niti povrede kaznenog zakona.³

Mislimo da bi u ovakvim i sličnim slučajevima ipak bilo potrebno predmete koji su u Zakonu o oružju navedeni kao oružje, tako imenovati i u optužnicama i presudama, ako se radi o oružju u smislu toga zakona, a sud utvrdi da je ono uporabljeno prilikom počinjenja nekog konkretnog kaznenog djela.

Što je to opasno oruđe još je teže odgovoriti jer se ovdje sudac ne može pomoći nikakvim drugim zakonom izvan kaznenog prava, u Kaznenom zakonu taj pojam nije objašnjen, pa odgovore moramo tražiti jedino u pravnoj teoriji i sudskoj praksi. Razne vrste alatki kao što su sjekire, motike, lopate, pijuci i slično, opće je poznata da mogu biti opasno oruđe ako su uporabljeni kod počinjenja kaznenog djela, no u zadnje vrijeme javljaju se pojedina novija oruđa čija je opasnost prilikom uporabe kod ostvarenja kaznenog djela sporna, radi čega se za utvrđivanje njihove opasnosti mora provoditi vještačenje, po stručnjacima različitih specijalnosti, ovisno o kojim se oruđima radi.

I kod uporabe oružja i opasnoga oruđa, kad je posve nedvojbeno da se upravo o takvim predmetima radi, često je teško utvrditi kako su ti predmeti uporabljeni i dali su oni bili objektivno opasni za žrtvu, a što se utvrđuje od slučaja do slučaja, ovisno o sredstvu koje je uporabljeno i o prirodi kaznenoga djela koje se počinitelju stavlja na teret.

Puška, svakako predstavlja oružje, pa u koliko bude uporabljena kod kaznenog jela razbojništva, počinitelj će ostvariti zakonska obilježja kvalificiranog oblika toga djela. Međutim, i taj naoko jednostavan slučaj ponekad stvara dvojbe u sudskoj praksi oko tumačenja što se podrazumijeva pod uporabom puške. Na to je pitanje odgovorene u odluci Vrhovnog suda u kojoj sud navodi da će postojati kvalificirani oblik kaznenog djela razbojništva iz čl. 218. st. 2. KZ ako je razbojništvo počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, ili ako je uporabljeno kakvo oružje ili opasno oruđe. Opasno oružje mora biti upotrijebljeno, a puška to svakako jest, kada je utvrđeno da je optuženik prišao oštećenici s automatskom puškom, te joj kazao da uđe u kuću, jer će je inače ubiti, nije samo pri sebi imao pušku kao opasno sredstvo radi napada ili obrane, već je tu pušku i uporabio prijeteći njome oštećenici da će je ubiti ako ga ne poslušaju, pa je sud u takvom ponašanju optuženika pravilno utvrdio postojanje svim bitnih elemenata kaznenog djela razbojništva iz čl. 218. st. 2. KZ, a ne kaznenog djela teške krađe iz čl. 217. st. 3. KZ kako se u žalbi neutemeljeno predlaže.⁴

Plinski pištolj, mada je oružje prema naprijed spomenutom Zakonu o oružju njegova uporaba kod kaznenog djela razbojništva neće dovesti do kvalifikacije po drugome stavku čl. 218. KZ iz razloga što kod toga kaznenog djela, osim uporabe oružja od strane počinitelja ono mora biti u objektivnom smislu opasno, podobno da se drugoga liši života ili teško ozljedi i u tome se sastoji povećana opasnost ovakvog razbojništva uz uporabu oružja, koje

³ Iz odluke VSRH, I KŽ-662/02 od 18. travnja 2002.

⁴ Iz odluke VSRH, KŽ-400/98 od 21. veljače 2001.

je zbog toga i pretvoreno u teži, kvalificirani oblik ovoga djela. Pa premda oštećenice, u konkretnom slučaju djelatnice pošte, nisu znale da se radi o plinskom pištolju kojim se ne može nikome ozbiljnije naškoditi, ta činjenica nije odlučna jer ovdje težište nije na subjektivnoj strani, osjećaju ugroženosti, kako to državni odvjetnik u žalbi pogrešno navodi, već na objektivnim okolnostima koje su jedino odlučne za postojanje kvalificiranog oblika ovog kaznenog djela, a te objektivne mogućnosti ozljeđivanja djelatnica pošte, zbog karakteristika plinskog pištolja, nisu postojale, pa je sud prvoga stupnja ispravno postupio, kada je djelatnost optuženika pravno kvalificirao kao osnovni oblik kazneno djelo razbojništva.⁵

Prema praksi sudova **sprej suzavac** ne može se smatrati opasnim oruđem. Naime, oružje ili opasno oruđe zakonodavac spominje i kod kaznenog djela iz čl. 219. KZ. Kazna zatvora od tri do 12 godina predviđena je za počinitelja koji razbojničku krađu počinjene u sastavu grupe ili ako je uporabljeno kakvo oružje ili opasno oruđe. Dali je sprej suzavac opasno oruđe, upotrijebljen kod razbojničke krađe Vrhovni sud je negativno odgovorio. U svojoj odluci⁶ taj sud navodi da se sprej suzavac (CS) ne može smatrati opasnim oruđem, kako je to pravilno zaključio sud prvoga stupnja. Naime, sprej suzavac je kemijsko sredstvo za kratkotrajno onesposobljavanje, dok se pod izrazom oruđe prvenstveno podrazumijevaju predmeti napravljeni za obavljanje kakvog posla (npr. alati i sl.). Osim toga, uporaba spreja suzavca (CS) u pravilu ne ostavlja posljedice, pojavljuju se samo smetnje na očima koje nestaju nakon 30 minuta, a za zdravlje nije štetan. Stoga je u pobijanoj presudi sud prvoga stupnja potpuno opravdano zaključio da se sprej suzavac ne može smatrati opasnim oruđem, pa je prekvalificirao kazneno djelo koje se optuženiku stavlja na teret iz kvalificiranog u osnovni oblik kaznenog djela razbojničke krađe.

Prazni pištolj, iako je oružje nije opasno oružje. Uporaba kakvog oružja ili opasnog oruđa kao kvalifikatorna okolnost razbojništva, novost je u hrvatskom kaznenom zakonu te podrazumijeva ili zahtijeva da upotrijebljeni predmet bude objektivno podoban da se njime stvarno ugrozi život ili tijelo određene osobe, a takve objektivne mogućnosti ugrožavanja života ili tijela osobe kod praznog pištolja, dakle pištolja bez streljiva, ako se ono upotrebljava isključivo radi prijetnje, nema. Isto bi bilo i da su optuženici upotrijebili neispravan pištolj, kao što je pištolj bez udarne igle ili plastičnu imitaciju pištolja ili plinski pištolj, bez obzira što se plinski pištolj po Zakonu o oružju ("Narodne novine" br. 46/97) formalno smatra oružjem, kada se njime objektivno ne može ugroziti život ili tijelo osobe na način svojstven pravom oružju, kako to traži odredba čl. 218. st. 2. KZ. Prema tomu, i pravno shvaćanje zauzeto u prvostupanjskoj presudi iz kojeg bi se moglo zaključiti, da je sa stajališta žrtve svejedno jesu li optuženici prijetili punim ili praznim pištoljem, nije ispravno, jer na povećanu opasnost djela ne može utjecati zabluda žrtve odnosno to, što su počinitelji svoju prijetnju temeljili na lukavstvu, već samo stupanj objektivne opasnosti. Počinitelj koji prijeti praznim pištoljem nije jednako opasna osoba kao počinitelj koji prijeti punim pištoljem, jer on isključuje mogućnost stvarne uporabe pištolja, a time i ugrožavanja žrtve.⁷

U naprijed navedenom slučaju radi o uporabi pištolja kao oružja, s kojim se prijeti, ovdje je naglasak je na načinu uporabe. Drukčija bi bila situacija da je prazni pištolj kod kaznenog djela razbojništva bio uporabljeno kao opasno oruđe, da je počinitelj žrtvi zadao udarce i ozljede po glavi, jer imamo slučajeve da je žrtva takvim udarcima pištolja i

⁵ Iz odluke VSRH, KŽ-469/01 od 16. siječnja 2002.

⁶ Iz odluke VSRH, KŽ-715/98 od 24. ožujka 1999.,

⁷ Iz odluke VSRH, I KŽ-337/99 od 31. listopada 2002.

usmrćena., pa bi u nekom drugom slučaju, kod različite uporabe istog praznog pištolja, pravna kvalifikacija kaznenoga djela mogla biti eventualno i drugačija.

Elektrošoker je jedno novo oruđe koje se sve češće upotrebljava prilikom ostvarenja pojedinih kaznenih djela, a za utvrđivanje dali on predstavlja opasno oruđe sudovi su provodili vještačenja, po stručnim osobama za ovakvu vrstu oruđa.

U prvom slučaju optuženiku je stavljeno na teret počinjenje kaznenog djela razbojništva uz uporabu pištolja i elektrošoker. Nakon ukidanja prve odluke, u ponovljenom postupku optuženik je oglašen krivim za kvalificirani oblik kaznenog djela razbojništva, ali samo zbog uporabe pištolja, a ne i elektrošokera, kojeg je sud iz činjeničnog opisa izostavio. Državni odvjetnik se na takvu odluku suda nije žalio zbog pogrešno utvrđenog stanja, nego je podnio žalbu jedino zbog odluke o kazni.

Obrazlažući svoj odluku sud navodi da je u ponovljenom postupku proveo dokaz vještačenjem elektrošokera po vještaku Gordanu Mršić, koji je napravu ispitao, te dostavio pisani nalaz i mišljenje u kojem pojašnjava da se radi o tehnički ispravnom aparatu koji funkcionira kada se opskrbi ispravnom baterijom jakosti 9 V. Radi se o aparatu teizer (elektrošoker) koji djeluje na principu pražnjenja električnog luka visokog napona i niske jakosti, a na ljudski organizam djeluje putem vanjskih elektroda koje dolaze u dodir s ljudskim tijelom tako da električni impulsi uzrokuju štetno grčenje i opuštanje mišića, dovode do blokade perifernih živaca što uzrokuje paralizu napadača. Način djelovanja elektrošokera, ovisi o duljini električnog udara, pa se navodio da kontakt od ¼ sekunde dovodi samo do grčenja mišića i šoka, a u duljem periodu kao npr. 4-5 sekundi dolazi do punog udarca koji izaziva kod napadnute osobe pad, gubljenje orijentacije i šok od više minuta. Pražnjenje već od 1 sekunde dovodi do pada, pri čemu se ističe da može doći do ozljeđivanja uslijed pada težinom tijela. Na temelju ovakve analize vještaka sud nije mogao zaključiti da se radi o takvom sredstvu koje bi svojim djelovanjem predstavljalo za čovjeka opasno oruđe u smislu zakonskog pojma iz čl. 218. st. 2. KZ. Evidentno je da je u pitanju sredstvo samo za obranu kojim se može poslužiti radi kratkotrajnog djelovanja na napadača, ali ne i kao sredstvo da se drugom nanese ozljeda. Potvrda tome je i iskaz oštećenika, te medicinska dokumentacija iz koje proizlazi da je oštećenik zadobio samo dvije jedva vidljive ranice, a sam priznaje da nije osjetio gotovo nikakvu bol nego samo žarenje.⁸

Dali je elektrošoker opasno oruđe smatramo da se ne može jednoznačno odgovoriti, mislimo da bi to treba prosuđivati od slučaja do slučaja, jer njegova opasnost, kao što se vidi iz nalaza i mišljenja vještaka, proizlazi iz dužine dodira elektrošokera na tijelo žrtve.

Medicinsku špricu, kao opasano oruđe, tek u novije vrijeme koriste počinitelji kaznenih djela, radi savladavanja otpora žrtve, najčešće kod kaznenih djela silovanja i razbojništva. Pri ostvarenju djela počinitelji prijete žrtvi zarazom, preko ubrizgavanja sadržaja šprice u tijelo žrtve. U odluci koja slijedi navodimo jedan slučaj uporabe šprice, kao opasnog oruđa, što je sud prvoga stupnja pravno označio kao kvalificirano razbojništva, a Vrhovni sud je takvu odluku potvrdio.

Vrhovni sud u svojoj odluci⁹ posebno ističe da žalitelj prvostupanjsku presudu pobija zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja glede uporabe opasnog oruđa, ponavljajući svoju obranu da je oštećenici doista zaprijetio da će ju ubosti injekcijom u kojoj ima hepatitis

⁸ Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici K-37/02 od 3. veljače 2003. potvrđena presudom VSRH, I Kž-202/03 od 24. lipnja 2004.

⁹ Iz odluke VSRH, I Kž-75/04 od 31. ožujka 2004.

C, te da je doista u ruci držao medicinsku špricu, ali da u šprici nije bilo nikakvog sadržaja, a na igli da se nalazila crvena gumena zaštitna kapica, pa kako šprica nije bila upotrijebljena, već da se radilo samo o prijetnji, da je bilo mjesta njegovo djelo označiti kao kazneno djelo razbojništva po čl. 218. st. 1. KZ. Dakle, žalitelj na posredan način ističe i povredu kaznenog zakona. Suprotno žalitelju, drugostupanjski sud prihvata ocjenu dokaza koju je izveo prvostupanjski sud i za to iznio razloge u obrazloženju pobijane presude, iz kojih je dokaza na nedvojben način utvrđeno, a kako je to i navedeno u izreci prvostupanjske presude, da se u medicinskoj šprici nalazila tekućina crvene boje, te da je na šprici bila igla za davanje injekcija. O tome je izričito iskazivala oštećenica ispitana kao svjedok, a u povezivanju njezinog iskaza s ostalim izvedenim dokazima, prije svega iskazom dvoje svjedoka doista nije bilo razloga ne povjerovati iskazu oštećenice. Optuženik je tu špricu odbacio i nije pokazao mjesto gdje se ona nalazi, pa prvostupanjski sud i nije bio u prilici izvoditi daljnje dokaze da utvrdi ovu činjenicu da li se u šprici nalazila kakva tekućina, odnosno zaštitna kapica na igli. Drugostupanjski sud u cijelosti prihvata razloge pobijane presude da medicinska šprica s iglom sama po sebi predstavlja vrlo opasno sredstvo i bez obzira na to je li se u njoj nalazila tekućina zaražena uzročnikom bilo koje bolesti. Naime, i drugostupanjski sud prihvata ocjenu da je medicinska šprica s iglom podobno oruđe da se izravno ugrozi tjelesni integritet druge osobe, napose ako bi napad bio usmjeren na neki vitalni dio tijela, kao što su glava, vrat, oko i slično. Pokazivanje takve šprice predstavlja ozbiljnu prijetnju, osobito jer je držanjem medicinske šprice s iglom u ruci stavljanje u izgled neposrednog napada na život i tijelo oštećenice, i to još naglašenije ako počinitelj prilikom takve realne prijetnje prema oštećenici upućuje još i verbalnu prijetnju, govoreći joj da je to pljačka, da mu hitno dade 1.000,00 kn ili će je "ispikati", koju prijetnju je ponovio jačim tonom, naznačujući još i da boluje od hepatitisa. Takvim radnjama, koje su u ovom predmetu nesporno utvrđene, optuženik je ostvario ne samo obilježja kaznenog djela razbojništva iz čl. 218. st. 1. u smislu objektivnog učina i namjere, već je pri tome ostvario i kvalifikatornu okolnost da je ovo djelo učinjeno uz uporabu opasnog oruđa.

Metalna šipka duljine 109 cm i promjera 1 cm jest opasno oruđe. Vrhovni sud je potvrdio prvostupanjsku presudu, a u svojoj odluci¹⁰ navodi da je optuženik držeći metalnu šipku u podignutoj desnoj ruci i tražeći istodobno novac, manifestirao ozbiljnu prijetnju, jer su je kao takovu i shvatile djelatnice i u strahu mu pokazale gdje se nalazi novac. Pri tome, nije odlučno da li bi optuženik i stvarno fizički napao djelatnice da su ga pokušale spriječiti u oduzimanju novca. Pa, on i jest proglašen krivim da je protupravno oduzeo novac uz prijetnju, što je bilo dovoljno da se savlada svaki otpor zaposlenih djelatnica. To, čak, i nije sporno, već samo činjenica je li odnosna šipka opasno oruđe. Po žalitelju nije. Međutim, i po ocjeni ovoga suda, metalna šipka duljine 109 cm i promjera 1 cm jest opasno oruđe, budući da se s njome može teško ozlijediti tijelo neke osobe, pa ugroziti i život, pa se ne radi o kaznenom djelu iz čl. 218. st. 1. KZ kako to žalitelj tvrdi, nego o kaznenom djelu iz čl. 218. st. 2. KZ, kako je ispravno utvrdio prvostupanjski sud.

3. STVAR MALE VRIJEDNOSTI

Što predstavlja zakonska obilježja - ako je vrijednost ukradene stvari mala - ako je vrijednost utajene stvari mala - ako je nanesena mala imovinska šteta - ako je vrijednost pronevjerene stvari mala - ako se radi o maloj svoti novca - ako je pribavljena mala imovinska korist, u Kaznenom zakonu nije određeno, kao uostalom i mnoge druge

¹⁰ Iz Odluke VSRH. I Kž-461/04 od 27. svibnja 2004.

vrijednosne količine koje čine obilježja pojedinih kaznenih djela. Radi jedinstvene primjene tako neodređenih vrijednosti obilježja na pojedina kaznena djela od strane svih sudova, Kazneni odjel Vrhovnoga suda Republike Hrvatske donio je pravna shvaćanja¹¹ da će ta zakonska obilježja postojati ako vrijednost ukradene stvari, nanesena šteta ili pribavljena korist **ne prelazi 1.000,00 kn.**

Sva naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih dijela pojavljuje se kod kaznenog djela krađe iz čl. 216. st. 2. KZ, utaje iz čl. 220. st. 2. KZ, prijevare iz čl. 224. st. 5. KZ i prijevare u službi iz čl. 344. st. 2. KZ. Sitna prijevarena u službi unesena je u Kazneni zakon, kao kazneno djelo, tek 2000. godine, na temelju čl. 68. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona¹² kada je uveden novi stavak 2. članka 344. kojim su riješene one situacije kada je počinitelj prijevarom u službi pribavio malu imovinsku korist, a postupao je s ciljem da ostvari upravo toliku korist.

Premda je za postojanje kaznenoga djela krađe iz čl. 216. st. 2. KZ sada određeno da će ono postojati samo onda kao je vrijednost ukradene stvari mala, ne veća od 1000,00 kn i počinitelj je postupao s ciljem prisvajanja stvari takve vrijednosti, ipak se ponekad javljaju poteškoće kod utvrđivanja bitnih elemenata toga djela. To se ponajprije očitovali prilikom posljednje izmijene u zakonskom biću djela. Tako Vrhovni sud¹³ navodi nakon da je nakon izricanja prvostupanjske presude stupio je na snagu Kazneni zakon, prema kojem je kazneno djelo teške krađe iz čl. 217. st. 1. tog zakona ostvareno ako je krađa iz čl. 216. st. 1. Kaznenoga zakona počinjena na jedan od načina opisanih u toč. 1. do 4. tog propisa, i ako je vrijednost ukradene stvari mala, i ako je počinitelj postupao s ciljem prisvajanja takve (male) vrijednosti (čl. 216. st. 2. KZ). U konkretnom slučaju, iako u postupanju optuženika ima elemenata teške krađe, provaljivanje u zatvoreni prostor, a s obzirom na malu vrijednost ukradene stvari i optuženikov cilj prisvajanja stvari takve male vrijednosti, njegovo djelo opisano u toč. 1. izreke prvostupanjske presude, po pravilnoj primjeni zakona treba sada pravno označiti kao kazneno djelo iz čl. 216. st. 2. KZ. Taj je propis za optuženika blaži ne samo od kaznenog djela iz čl. 126. st. 1. toč. 1. u svezi sa čl. 125. st. 1. KZRH, za koje ga je proglasio krivim prvostupanjski sud, nego je to kazneno djelo za optuženika blaže i od odredbe čl. 138. st. 1. i 2. KZRH, budući da zakonski opis kaznenog djela iz čl. 216. st. 2. Kaznenoga zakona više ne sadrži posebne okolnosti koje isključuju postojanje privilegiranoga kaznenog djela krađe.

Obilježje kaznenog djela sitne krađe je da vrijednost štete bude manje od 1000,00 kn i to stvarno nastupile štete i da je počinitelj postupao s ciljem prisvajanja stvari upao tolike vrijednosti, što sudovi ponekad zanemare, pa se kod kaznenog djela sitne krađe vrijednosti ukradene stvari ne može pribrojiti i iznos štete koja je nastala počinjenjem kaznenog djela, kako se ponekad počiniteljima stavlja na teret, no, drugostupanjski sud u svojoj presudi pravilno navodi da je prilikom ocjene radi li se o kaznenom djelu iz čl. 216. st. 2. u vezi sa st. 1. KZ odlučno utvrditi vrijednost protupravno prisvojene stvari, jer samo ona čini objektivno obilježje kaznenog djela. Prema tome, kada je prvostupanjski sud takvoj vrijednosti prisvojene stvari pribrojio i iznos štete koja je nastala počinjenjem kaznenog djela i koja u svom zbroju utječe na pravnu kvalifikaciju djela, tada je na štetu okrivljenika povrijedio Kazneni zakon.¹⁴

¹¹ Pravno shvaćanje je doneseno 27. studenog 1997. godine, a primjenjuje se od 1. siječnja 1998. godine

¹² NN, br. 129/00 od 22. prosinca 2000.

¹³ Iz odluke VSRH, Kž-456/96 od 17. studenoga 1998.

¹⁴ Iz odluke VSRH, Kž-456/96 od 17. studenoga 1998.

Za postojanje kaznenog djela sitne krađe nije dovoljno da je vrijednost prisvojene stvari mala, nego je počinitelj morao i postupati s ciljem da prisvoji stvar takve vrijednosti, ispod 1000,00 kn. Međutim, kako u slijedećem slučaju cilj počinitelja nije bio takav, pravilno je prvostupanjski sud počinjeno djelo kvalificirao kao djelo krađe iz čl. 216. st. 1. KZ, a ne kao djelo iz st. 2. tog članka. Kraj činjenice da su optuženici od oštećenika uzeli novčanik i iz njega sve novce koje su u njemu našli, neodlučno je što se radilo o iznosu od samo 74,00 kn. Da bi se radilo o tzv. sitnom dijelu krađe, osim pretpostavke da je vrijednost ukradene stvari mala i iznosi ispod 1.000,00 kn, mora biti ispunjena i daljnja pretpostavka subjektivnog karaktera, a to je da je počinitelj postupao s ciljem prisvajanja stvari takove male vrijednosti. u konkretnom slučaju optuženici su imali namjeru oštećeniku oduzeti sav novac koji bi našli u njegovom novčaniku.¹⁵

Kod kaznenog djela prijevare, da bi se radilo o sitnoj prijevari, počinitelj, kao i kod kaznenog djela krađe mora ići za tim da prijevarom pribavi malu imovinsku korist. U konkretnom slučaju, u podnesenoj žalbi također se posve pogrešno iznosi tvrdnja da se sva krivična djela prijevare zbog pada vrijednosti novca trebaju pravno označiti kao sitna djela prijevare iz čl. 138. st. 1. KZRH. Naime, sva ta krivična djela, iako ni kod jednog iznos štete ne prelazi 20.000 HRD, nikako se ne mogu smatrati sitnim, jer je više nego očito da počinitelj nije išao za tim da si pribavi malu imovinsku korist. Sve su to kreditne prijevare, a kredit se i ne traži, a još manje odobrava od banke za sitne novčane iznose, što je u suprotnosti samoj biti kreditiranja. Primjerice, nakon denominacije radilo se o šteti od 341 dinara. Drugo je što su ta djela počinjena 1985. godine, u kojem je proteklom razdoblju bilo izrazito jake inflacije.¹⁶ U drugom sličnom slučaju, s obzirom na to da u predmetnom slučaju prijevare iznos štete ne premašuje 1.000,00 kn (iznosi 28,80 kn), došla bi u obzir primjena odredbe čl. 3. st. 2. OKZRH, prema kojoj bi se djelo okrivljenika moglo pravno označiti kao sitno djelo prijevare iz čl. 138. st. 2. KZRH. Međutim, kada se ima na umu da je okrivljenik na prijevaran način od oštećenika ishodio 3200 DEM, što je u doba izvršenja djela bio znatan novac, onda je očito da okrivljenik nije išao za tim da pribavi malu imovinsku korist, pa u ovom slučaju ne dolazi u obzir prekvalifikacija djela po čl. 138. st. 2. KZRH.¹⁷

4. STVAR VELIKE VRIJEDNOSTI

Stvar velike vrijednosti kao zakonsko obilježje postojati će onda ako vrijednost ukradene – utajene ili oštećene stvari, **prelazi 30.000,00 kn**. Sva naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih djela pojavljuje se kod kaznenog djela teške krađe iz čl. 217. st. 2. KZ, utaje iz čl. 220. st. 4. KZ, uništenje i oštećenje tuđe stvari iz čl. 222. st. 3 KZ i krađe oružja ili dijelova borbenog sredstva iz čl. 373. st. 2. KZ. Krađa stvari velike vrijednosti i namjera počinitelja da prisvoji stvar takve vrijednosti posebna je kvalifikatorna okolnost. U subjektivnom pogledu, namjera počinitelja mora obuhvatiti i vrijednost stvari kad je krađa kvalificirana vrijednošću ukradene stvari.

¹⁵ Iz odluke VSRH, Kž-456/96 od 17. studenoga 1998

¹⁶ Iz odluke VSRH, Kž-456/96 od 17. studenoga 1998.

¹⁷ Iz odluke VSRH, Kž-456/96 od 17. studenoga 1998.

Optuženik počinio kazneno djelo utaje iz čl. 220. st. 4. KZ kada je od poduzeća koje se bavi unajmljivanjem automobila unajmio 1991. godine osobni automobil vrijedan 27.000 DEM i na ime akontacije za njegovo korištenje kroz tri dana platio 15.500 HRD, ali vozilo u ugovorenom roku nije vratio, sve dok mu automobil 1992. godine nije oduzet po djelatnicima Interpolu u inozemstvu. U ovom slučaju radi se o utaji stvari velike vrijednosti, a namjera optuženika je očito bila prisvojiti upravo takvu stvar.¹⁸

5. ZNATNA IMOVINSKA KORIST

Znatna imovinska korist kao zakonsko obilježje postojati će onda ako vrijednost ukradene, utajene ili oštećene stvari, **prelazi 30.000,00 kn**. Naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih djela pojavljuje se kod kaznenog djela prijevare iz čl. 224. st. 4. KZ, povrede prava autora ili umjetnika izvođača iz čl. 229. st. 7. KZ, nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetničkih izvođača iz čl. 230. st. 5. KZ, povrede prava proizvođača zvučne ili slikovne snimke i prava u svezi s radio-fuzijskim emisijama iz čl. 231. st. 3. KZ, povrede prava iz prijavljenog ili zaštićenog izuma iz čl. 232. st. 3. KZ, iznude iz čl. 234. st. 2. KZ, ucjene iz čl. 235. st. 2. KZ, zlorporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. st. 2. KZ, prijevare u gospodarskom poslovanju iz čl. 293. st. 2. KZ i zlorporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. st. 4. KZ.

Kad je u zakonskom opisu kaznenog djela prijevare iz čl. 224. st. 4. KZ, kao biće tog djela navedeno pribavljanje znatne imovinske koristi (preko 30.000,00 kn), onda se pravna oznaka djela određuje prema novčanoj svoti pribavljene imovinske koristi, odnosno prouzročene štete, ali bez iznosa pripadajuće kamate na tu svotu. U konkretnom slučaju nije sporno da je vrijednost predmeta spora 8.012,51 kn, što žalitelj pokušava osporiti, navodeći neodređeni iznos pripadajuće kamate, no visina kamate nije relevantna za kvalifikaciju kaznenog djela, u ovom slučaju, pa je valjalo potvrditi rješenje kojim se odbija zahtjev oštećenog kao tužitelja za provođenje istrage.¹⁹

Ne postoji namjera osumnjičenika za počinjenje kaznenog djela nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, u slučaju kada je utvrđeno da je osumnjičenik tijekom 1997. i 1998. godine pregovarao o visini naknade, koji spor je riješen prema sadržaju Ugovora o uređenju odnosa u pogledu korištenja glazbenih djela i snimljenih izvedbi umjetnika izvođača između osumnjičenoga i Hrvatskoga društva skladatelja. U točki 5. toga ugovora tada je konačno i utvrđena visina autorske i izvođačke naknade za 1997. i 1998. godinu, koju naknadu je osumnjičenik i platio, pa kako je razlog neplaćanja bio spor o visini naknade, to isključuje postojanje kaznenog djela iz čl. 230. st. 5. u vezi sa st. 1. KZ.²⁰

U pravu je istražni sudac kada je izjavio neslaganje sa istražnim zahtjevom državnog odvjetnika zbog kaznenog djela iz čl. 230. st. 5. i 1. KZ i u njemu naveo da se to kazneno djelo može počiniti samo sa izravnom namjerom. Ovo djelo između ostalog čini i onaj tko bez odobrenja autora ili protivno njegovoj zabrani uporabi autorsko djelo. U konkretnom slučaju ne postoji zabrana autora, već naprotiv odobrenje, dok okolnost da osumnjičenik nije platio dospelje naknade unatoč tome što je bio opomenut radi neurednog plaćanja, ne znači da mu je zabranjena uporaba autorskog djela. Tek kada bi postojala izričita zabrana i unatoč

¹⁸ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru, br. Kž-187/01 od 6. rujna 2001.

¹⁹ Iz odluke VSRH, IV Kž-147/00 od 09. siječnja 2000.

²⁰ Iz odluke VSRH, Kž-54/99 od 12. svibnja 1999.

njoj osumnjičenik nastavio upotrebljavati autorsko djelo, tek tada bi se moglo raditi o kaznenom djelu – nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača. Zbog naprijed iznijetih razloga valjalo je prihvatiti neslaganje istražnog suca i odbiti istražni zahtjev.²¹

Kad je tijekom postupka utvrđeno da je zastupnik Hrvatskog društva skladatelja radi zaštite autorskih muzičkih prava, okrivljeniku kao vlasniku disko kluba uručio uplatnice radi plaćanja određenih naknada za izvođenje djela, tada je prvostupanjski sud s pravom zaključio da u inkriminiranom ponašanju okrivljenika nema obilježja kaznenog djela iz čl. 230. st. 5. i 1. KZ. Ovo radi toga što je zastupnik Hrvatskog društva skladatelja uručjenjem uplatnice za plaćanje naknade za izvođenje glazbenih djela dao odobrenje okrivljeniku da može izvoditi ta djela. To što okrivljenik nije platio naknadu predstavlja samo kršenje sporazuma o izvođenju glazbenih djela, a ne i radnju inkriminiranog kaznenog djela.²²

Optuženik je proglašen krivim zbog kaznenog djela zlorporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. st. 2. u vezi st. i al. 4 KZ, jer kao direktor dioničkog društva nije obračunao i platio porez na dodatnu vrijednosti (PDV) na prodanu robu i usluge u iznosu od 350.249,30 kuna, te u tom iznosu društvu pribavio protupravnu imovinsku korist. Ako je optuženik mislio da društvo u kojem je direktor nije obvezno plaćati taj porez, budući je roba izvezena inokupcu direktno iz toga društva, a kako ono nije bilo registrirano za uvozno-izvozne poslove fakturama je prikazano da je roba prodavana drugoj firmi i da ju je ona izvezla, dakle ako se nalazio u zabludi o biću kaznenog djela, koja prema čl. 47. st. 1. i 2. KZ isključuje protupravnost u postupanju ako je bila neatklonjiva, a kao je bila otklonjiva počinitelj može odgovarati jedino za ono kazneno djelo za koje zakon propisuje odgovornost za nehaj, u koju grupu ne spada kazneno djelo iz čl. 292. KZ.²³

6. ZNATNA IMOVINSKA ŠTETA

Znatna imovinska šteta kao zakonsko obilježje postojati će onda ako vrijednost prouzročene imovinske štete **prelazi 30.000,00 kn**. Naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih djela pojavljuje se kod kaznenog djela nesavjesnog gospodarskog poslovanja iz čl. 291. KZ, nesavjesnog rada u službi iz čl. 339. KZ i neizvršavanja zapovijedi iz čl. 340. KZ.

Optuženik je proglašen krivim zbog kaznenog djela zlorporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. st. 2. u vezi st. i al. 4 KZ, jer kao direktor dioničkog društva nije obračunao i platio porez na dodatnu vrijednosti (PDV) na prodanu robu i usluge u iznosu od 350.249,30 kuna, te u tom iznosu društvu pribavio protupravnu imovinsku korist. Ako je optuženik mislio da društvo u kojem je direktor nije obvezno plaćati taj porez, budući je roba izvezena inokupcu direktno iz toga društva, a kako ono nije bilo registrirano za uvozno-izvozne poslove fakturama je prikazano da je roba prodavana drugoj firmi i da ju je ona izvezla, dakle ako se nalazio u zabludi o biću kaznenog djela, koja prema čl. 47. st. 1. i 2. KZ isključuje protupravnost u postupanju ako je bila neatklonjiva, a kao je bila otklonjiva počinitelj može odgovarati jedino za ono kazneno djelo za koje zakon propisuje odgovornost za nehaj, u koju grupu ne spada kazneno djelo iz čl. 292. KZ.²⁴

²¹ Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici, Kv-168/01 od 28. prosinca 2001.

²² Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici, KŽ-155/03 od 22. svibnja 2003.

²³ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru br. KŽ-159/01 od 5. srpnja 2001.

²⁴ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru br. KŽ-159/01 od 5. srpnja 2001.

7. ZNATNA ŠTETA – ZNATNO OŠTEĆENJE

Znatna šteta, odnosno znatno oštećenje kao zakonsko obilježje postojati će onda ako vrijednost prouzročene štete, odnosno oštećenja **prelazi 30.000,00 kn**. Naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih djela pojavljuju se kod kaznenog djela ugrožavanja okoliša otpadom iz čl. 252. st. 2. KZ, nedozvoljenog obavljanja istraživačkih radova i prisvajanja kulturnih dobara iz čl. 326. st. 2. KZ i zlouporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. st. 2. KZ.

Suprotno navodima državnog odvjetnika iznijetim u žalbi, drugostupanjski sud smatra da je prvostupanjski sud pravilno postupio kada je optuženika oslobodio optužbe zbog kaznenog djela iz čl. 215. st. 2. i 1. KZRH, jer se ovo kazneno djelo može počiniti samo s izravnim namjerom, a ni s neizravnim namjerom, kako je optuženo i kako to proizlazi iz činjeničnoga opisa djela, gdje se izričito navodi da su optuženici inkriminiranim ponašanjem pristali na nastupanje štete. Dakle, prihvaćajući takav činjenični opis iz optužnice državnog odvjetnika i na njemu zasnivajući oslobađajuću presudu prvostupanjski sud nije počinio povredu Kaznenog zakona u korist optuženika.²⁵

8. STVAR VELIKE VRIJEDNOSTI – VRIJEDNOSNI PAPIR VELIKE VRIJEDNOSTI

Zakonsko obilježje stvar velike vrijednosti, odnosno vrijednosni papir velike vrijednosti postojati će onda kad vrijednost prisvojene stvari, odnosno vrijednosnog papira **prelazi 30.000,00 kn**. Naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih djela pojavljuju se kod kaznenog djela izbjegavanja carinskog nadzora iz čl. 298. st. 1. KZ i pronevjere iz čl. 343. st. 3. KZ

Prema navodima optužbe optuženoj se stavlja na teret da je ako poslovođa prodavaonice, koja je radila non-stop, za sebe protupravno prisvojila novac i stvari povjerene joj u radu u oštećenoj tvrtki u vrijednosti od 67.423,09 kn. Suprotno žalbenim navodima državnog odvjetnika, prvostupanjski sud je ispravno postupio kada je optuženu oslobodio od optužbe, jer se temeljem provedenih dokaza ne može izvesti zaključak da je do manjka u prodavaonici došlo zbog njoj inkriminiranog ponašanja. Naprotiv, utvrđeno je da je optužena bila poslovođa prodavaonice koja je radila non-stop i s toga nije bila u mogućnosti pratiti rad u prodavaonici i nadzirati rad osoblja u drugoj smjeni, koje je primalo robu od dobavljača, vršilo prodaju i polaganja utrška. Slijedom toga, postoji mogućnost da je do manjka u prodavaonici došlo zbog propusta u radu osoblja koje je radilo u smjeni suprotnoj od optužene kad ih ona nije mogla kontrolirati.²⁶

Prenesene su stvari velike vrijednosti preko carinske crte i time su ostvareni svi elementi kaznenog djela izbjegavanja carinskog nadzora iz čl. 298. st. 1. KZ u slučaju prijavljenog provoza robe preko teritorija Republike Hrvatske, u onom trenutku kada počinitelj ne izveze robu prema pratećoj dokumentaciji preko carinske ispostave, već tu robu zadrži na području Republike Hrvatske, i to bez obzira što je lažno ovjerena dokumentacija pečatom Carinske službe Republike Hrvatske kao da je roba izišla u Republiku Bosnu i Hercegovinu. U konkretnom slučaju osumnjičenik M. M. i osumnjičenik Z. Ž. se upravo

²⁵ Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici, II Kž-93/02 od 18. lipnja 2002.)

²⁶ Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici, II Kž-93/02 od 18. lipnja 2002.

stavlja na teret da su u cilju izbjegavanja carinskih pristojbi i poreza, dakle, radi izbjegavanja odgovarajućeg carinskog nadzora, prilikom uvoza šećera u Republiku Hrvatsku lažno naveli špediterima da sastave prijave za uvoz, izvoz i provoz robe i naznače da se šećer nalazi u provozu kroz Republiku Hrvatsku za Republiku B i H, a u takovom slučaju su oslobođeni plaćanja carine i drugih pristojbi. No, šećer nije prevezen preko Carinske ispostave M. u Republiku B i H, već je završio u Republici Hrvatskoj. Prema međusobnom dogovoru između osumnjičenika M. M. i Z. Ž. te osumnjičenika B. M., ovaj je na spomenutim prijavama lažno ovjerio pečatom Carinarnice P. – Carinske ispostave M. kao da je roba izišla u Republiku B i H. Na taj način osumnjičenik M. M. i osumnjičenik Z. Ž. izbjegli su plaćanje poreza i carine u iznosu od 1.559.589,80 kn.²⁷

9. MATERIJALNA DOBRA VELIKE VRIJEDNOSTI

Materijalna dobra velike vrijednosti kao zakonsko obilježje postojati će kad su počinitelji djela ugrozili materijalna dobra čija vrijednost **prelazi 30.000,00 kn**. Naprijed citirana neodređena obilježja kaznenih dijela pojavljuje se kod kaznenog djela nepoduzimanja mjere za zaštitu vojne postrojbe iz čl. 362. st. 1. KZ i kaznenog djela ne osiguranja vojne vježbe iz čl. 363. st. 1. KZ.

10. VELIKA RAZARANJA

Zakonsko obilježje velika razaranja postojat će kada vrijednost prouzročenih razaranja **prelazi 30.000,00 kn**. Citirana neodređena obilježja kaznenih dijela pojavljuje se kod kaznenog djela međunarodnog terorizma iz čl. 169. st. 4. KZ i kažnjavanje za najteže oblike kaznenih djela protiv Republike Hrvatske iz čl. 155. st. 2. KZ.

11. IMOVINA VEĆEG OPSEGA

Zakonsko obilježje imovina većeg opsega postojat će kada vrijednost imovine **prelazi 100.000,00 kn**. Citirana neodređena obilježja kaznenih dijela pojavljuje se kod kaznenog djela zlouporabe nuklearnih tvari iz čl. 172. st. 2. KZ, dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 263. st. 1. i 2. KZ, oštećenje zaštitnih naprava na radu iz čl. 265. st. 1., 2. i 3. KZ, opasnog izvođenja građevinskih radova iz čl. 266. st. 1. i 2. KZ, rukovanja općeopasnim tvarima iz čl. 267. st. 1. KZ, ne otklanjanja opasnosti iz čl. 269. st. 1. i 2. KZ i nesudjelovanja u otklanjanju opasnosti iz čl. 270. KZ.

Ponašanje optuženika bilo je motivirano; on u obrani opisuje da je došao u poduzeće svoje djevojke koja više nije željela s njim “hodati”. To ga je jako pogodilo pa je počeo pucati po zraku, potom je tjerao ljude iz pogona da nitko ne nastrada, a sam je izašao iz pogona tek kada je njegova bivša djevojka pristala s njim razgovarati. Tim je ponašanjem namjerno doveo u opasnost život ljudi i imovinu većeg opsega, a nastupila je šteta u iznosu od 137.210,00 kuna, čime su ostvarena sva subjektivna i objektivna obilježja kaznenog djela iz čl. 146. st. 2. KZRH.²⁸

²⁷ Iz odluke VSRH, IV-Kž 99/00 od 22. siječnja 2002.

²⁸ Iz odluke VSRH, Kž-916/95 od 23. svibnja 1995.

12. IMOVINSKA ŠTETA VELIKIH RAZMJERA – MATERIJALNA ŠTETA VELIKIH RAZMJERA

Zakonsko obilježje imovinska šteta velikih razmjera, odnosno materijalna šteta velikih razmjera postojat će kada vrijednosti štete **prelazi 300.000,00 kn**. Citirana neodređena obilježja kaznenih djela pojavljuju se kod kaznenog djela zlouporabe nuklearnih tvari iz čl. 172. st. 6. i 7. KZ, otmice zrakoplova ili broda iz čl. 179. st. 3. KZ, morskog i zračnog razbojstva iz čl. 180. st. 3. KZ, ugrožavanja sigurnosti međunarodnog zračnog prometa i međunarodne plovidbe iz čl. 181. st. 4. KZ, teških kaznenih djela protiv okoliša iz čl. 262. st. 3. i 4. KZ u svezi čl. 255. st. 1., 256. st. 1. i 257. st. 3. KZ, teška djela protiv opće sigurnosti iz čl. 271. st. 1. i 3. KZ u svezi čl. 263. st. 1., 2., 3. i 4., čl. 264. st. 1. i 2., 265. st. 1., 2. i 3. i čl. 266. st. 1. i 2. KZ, izazivanja prometne nesreće iz čl. 272. st. 1. KZ, nesavjesnog gospodarskog poslovanja iz čl. 291. st. 2. KZ, sklapanja štetnog ugovora iz čl. 294. st. 2. KZ, izdavanja i neovlaštenog pribavljanja poslovne tajne iz čl. 295. st. 2. KZ, zlouporabe položaja i ovlasti iz čl. 337. st. 4. KZ, povrede čuvanja državne granice li čl. 341. st. 2. i 5. KZ, povrede stražarske ophodnje ili druge slične službe iz čl. 360. st. 3. i 6. KZ, nepropisnog i nesavjesnog odnosa prema povjerenom oružju iz čl. 371. st. 3. KZ,

Osim kaznenih djela koja su naprijed nabrojana i kod kaznenog djela iz čl. 362. st. 2. KZ, nepoduzimanje mjera za zaštitu vojne postrojbe, također je, između ostalog, predviđen teži oblik djela kad je posljedica prouzročenje štete velikih razmjera. Kazneni odjel Vrhovnog suda za ovo kazneno djelo nije donio pravno shvaćanje. Mislimo da bi i u ovom slučaju kvalificirani oblik djela postojao u koliko bi prouzročena šteta prelazila 300.000,00 kuna.

Nastupanjem imovinske štete velikih razmjera kod teškog kaznenog djela protiv opće sigurnosti, bavi se županijski sud koji je odbio žalbu optuženi, a u odluci²⁹ navodi da je sud prvoga stupnja pravilno utvrdio, već na osnovu priznanja samog okrivljenika da nije provjerio je li oštećenik uklonio sve zapaljive stvari prije zavarivanja, nego se oslonio na njegovu izjavu da je jedan dio stvari uklonio, a drugi da je pokrio valovitim pločama. Zbog toga okrivljenik nije smio početi zavarivati dok ne provjeri je li su sve zapaljive stvari uklonjene. Pa kako je vještak isključio svaki drugi uzrok požara, a nastupila šteta iznosi 343.344,83 kn, u radnjama okrivljenika ostvarena su sva bitna obilježja kaznenog djela iz čl. 271. st. 3. u svezi čl. 263. st. 4. KZ, za koje je i oglašen krivim.

13. OČITO NERAZMJERNA IMOVINSKA KORIST

Što predstavlja očito nerazmjernu imovinsku korist kod kazneno djelo lihvarskog ugovora iz čl. 233. st. 2. KZ, u zakonu nije određeno. Kod ovog kaznenog djela počinitelj ugovara za sebe ili drugoga imovinsku korist koja je očito nerazmjerna onome što je dao ili učinio ili bio dužan učiniti, iskorištavajući: nuždu druge osobe, teške imovinske prilike druge osobe, nedovoljno iskustvo, lakomislenost i smanjenu sposobnost rasuđivanja druge osobe.

Namjerom počinitelja kod ovog kaznenog djela mora biti obuhvaćena i nerazmjerna imovinska korist i stanje oštećenika. Stavak dva predstavlja slučaj kolektivnog kaznenog djela, zakonodavac inkriminira bavljenje davanjem zajmova uz ugovaranje nerazmjerne

²⁹ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru, Kž-452/02 od 19. prosinca 2002.

imovinske koristi. Pojam „nerazmjerna imovinska korist“ kao obilježje kaznenog djela iz čl. 233. st. 2. KZ, nije određena, a Kazneni odjel Vrhovnog suda je svojim pravnim stavom odlučio da je i neće unaprijed određivati,³⁰ pa na to pitanje odgovor može dati jedino sudska praksa kroz pojedine sudske odluke koje se bave tim pitanje.

Za potrebe ovih razmatranja nastavno ćemo navesti nekoliko odluka iz područja građanskog i kaznenog prava, da bi mogli donijeti neki zaključak što bi se imalo smatrati kamatama koje nazivamo lihvarskim, jer su one obilježje kaznenog djela lihvarskog ugovora iz čl. 233. KZ.

U građanskoj oblasti sudovanja utvrđeno je da je stopa ugovornih kamata koja može biti ugovorena između pojedinaca ograničena (ugovorom o zajmu) i ne može biti veća od kamatne stope koja se u mjestu ispunjenja plaća na štedne uloge po viđenju.³¹ Ti stavovi nam mogu pomoći kod određivanja što predstavlja nerazmjernu imovinsku korist kod kaznenog djela lihvarskog ugovora.

U jednom postupku u povodu ulaganja revizije se navodi da budući da nije donesen poseban zakon koji bi određivao najvišu ugovorenu kamatnu stopu između drugih osoba (a ne između pojedinaca), u svakom pojedinom slučaju valja ocijeniti ima li stopa ugovornih kamata elemente zelenaškog ugovora. Pri razmatranju osnovanosti prigovora revidenta da u ovom slučaju (ugovor o zajmu između pravnih osoba) stopa ugovornih kamata (14,7 % na mjesec) predstavlja lihvarske kamate – valja istaknuti da je posrijedi najviša ugovorna kamatna stopa između drugih osoba (nije riječ o ugovornim kamatama između pojedinaca čija je visina propisana čl. 399. st. 1. ZOO), koju prema odredbi čl. 399. st. 2. ZOO-a valja odrediti posebnim zakonom. A budući da takav zakon još nije donesen, valja, prema stajalištu ovoga suda, u svakom pojedinom slučaju ispitati ima li stopa ugovornih kamata (između navedenih osoba koje nisu pojedinci) elemente zelenaškog ugovora (čl. 141. ZOO). Niži sudovi su ispravno otklonili prigovor revidenta da su u ovom slučaju bile ugovorene zelenaške kamate. Naime, sam revident ističe da je u vrijeme zaključenja ugovora o zajmu (kreditu) tijekom 1991. godine, kojim je određena stopa ugovornih kamata koju je obvezan plaćati zajmoprimac – u poslovnim bankama u Republici Hrvatskoj kamatna stopa iznosila 200% do 300% na godinu. A spomenuta je ugovorena kamatna stopa, 14,7% na mjesec, niža od kamatne stope koju su u isto vrijeme ugovarale poslovne banke pri davanju novčanih kredita, pa već ta činjenica upućuje da ugovorena kamatna stopa u ovom slučaju ne predstavlja lihvarske kamate.³²

U kaznenom predmetu županijskog suda se navodi da okrivljenik u žalbi neosnovano navodi da u konkretnom slučaju pri davanju zajmova nije ugovorena nerazmjerna imovinska korist u obliku kamata. Naime, iz provedenih dokaza, a i obrane okrivljenika proizlazi da je okrivljenik ugovarao kamate na kredite koje je davao u mjesečnim iznosima od 7% do 7,5% (u jednom slučaju čak i od 15% na mjesec), što po mišljenju ovoga suda predstavlja ugovaranje nerazmjerne imovinske koristi i znači drugim riječima sklapanje lihvarskog ugovora.³³

³⁰ Pravno shvaćanje Kaznenog odjela vrhovnog suda od 19. siječnja 2001. godine kojim je dopunjeno pravno shvaćanje od 27. studenog 1997. godine.

³¹ Iz odluke VSRH, Rev-2664/92 od 21. travnja 1993.

³² Iz odluke VSRH, Rev-74/93 od 21. listopada 1993.

³³ Iz odluke Županijskoga suda u Koprivnici, Kž-201/98 od 17. studenoga 1998.

Krivično djelo ugovaranja nerazmjerne imovinske koristi iz čl. 142. st. 1. KZRH čini okrivljenik koji je fizičkim osobama pozajmljivao devize (njemačke marke) ugovarajući mjesečnu kamatu od 20%, koju su mu zajmoprimci plaćali u deviznim sredstvima, i tako godišnje zarađivao 20% na angažirana sredstva. Činjenica je da je u inkriminiranom razdoblju od 1991. do 1993. godine zabilježena velika inflacija. Njome je obezvrijeđen novac i do 30%, no ona se odnosila samo na domaći novac, a ne i na stranu valutu, pogotovo ne na njemačke marke. Na odobrene kredite u deviznim sredstvima uz obvezu vraćanja u istoj valuti banke su obračunavale kamatu po stopi od 13% do 15% godišnje, što znači da se uobičajena zarada na kreditne plasmane deviznih sredstava kretala mjesečno od 1,8% do 1,25%. Ako je okrivljenik ugovarao mjesečnu kamatu koja je bila znatno veća od uobičajene godišnje kamate na devizna sredstva, takvi se ugovori o kreditu imaju smatrati lihvarskim; pribavljanjem takve kamate pribavlja se nerazmjerna imovinska korist u smislu čl. 142. st. 1. KZRH.³⁴

Radi se o ugovaranju nerazmjerne imovinske koristi kada je utvrđeno da se optuženik bavio davanjem zajmova, pozajmivši dvadeset petorici građana kune i njemačke marke uz ugovaranje mjesečne kamate od 10 %.³⁵

Ne čini kazneno djelo sklapanja lihvarskog ugovora iz čl. 233. st. 2. KZ optuženik koji je kao direktor štedno kreditne zadruge putem službenika u ispostavi odobravao kredite i kratkoročne pozajmice građanima ugovarajući mjesečnu kamatu od 5% i 6% ili 3% i 4% desetodnevno. Štedno kreditna zadruga je između ostalog bila registrirana i za poslove odobravanja kredita građanima, a optuženik je kao direktor bio samo ovlašten zastupati zadrugu samostalno i bez ograničenja, pa me se ne može stavljati na teret da je bavljenjem djelatnošću zadruge kao direktor bavio se davanjem zajmova uz ugovaranje nerazmjerne imovinske koristi, jer je ugovorna strana pri zaključenju ugovora sa građanima bila štedno kreditna zadruga kao pravna osoba, a ne optuženik kao njezin direktor.³⁶

Neosnovano okrivljenik u žalbi tvrdi da u konkretnom slučaju prilikom davanja zajmova nije ugovarao nerazmjernu imovinsku korist u vidu kamata. Ovo radi toga što iz provedenih dokaza, a i obrane okrivljenika proizlazi da je okrivljenik ugovarao kamate na kredite koje je davao u mjesečnim iznosima od po 7% do 7,5%, a u jednom slučaju čak i 15% mjesečno, što i po mišljenju ovoga suda predstavlja ugovaranje nerazmjerne imovinske koristi, odnosno sklapanje lihvarskog ugovora.³⁷

Iz primjera koji su naprijed navedeni vidimo da je sudska praksa kod tumačenja pojma „nerazmjerna imovinska korist“ dosta šarolika. Lihvarskim ugovorom, prema sudskoj praksi, smatraju se oni ugovori u kojima je ugovorena kamata daleko veća, nekoliko puta, od kamatne stope koja se isplaćuje na štedne uloge po viđenju.

14. VEĆI BROJ OSOBA - VEĆI BROJ GRAĐANA

Zakonski izrazi „veći broj osoba“ i „veći broj građana“ u zakonu nisu definirani, premda se oni pojavljuju kao zakonsko obilježje više kaznenih djela. Tako su u kaznenom

³⁴ Iz odluke Županijskoga suda u Bjelovaru, KŽ-327/97 od 9. rujna 1997.

³⁵ Iz odluke Okružnoga suda u Bjelovaru, KŽ-34/01 od 8. veljače 2001.

³⁶ Iz odluke Županijskog suda u Bjelovaru, KŽ-308/01 od 2. studenog 2001.

³⁷ Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici KŽ-201/98 od 17. studenog 1998.

djelu prijetnje iz čl. 129. st. 3. KZ, kriminalizirani kvalificirani oblici ovog kaznenog djela, koje će postojati u slučajevima kada je prijetnja počinjena prema: službenoj ili odgovornoj osobi u svezi s njenim radom ili položajem, **prema većem broju osoba**, ako je prouzročilo veću uznemirenost građana, ako je osoba kojoj se prijeti zbog toga dulje vrijeme stavljena u težak položaj, ako je počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije. Isti zakonski izraz nalazimo i kod kaznenog djela iz čl. 175. st. 3. KZ, trgovanje ljudima i ropstvo, za te oblike djela propisana je najstroža kazna jer se radi o kvalificiranim oblicima kaznenog djela počinjenog u sastavu grupe ili zločinačke organizacije ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba ili je iz nehaja prouzročena smrt jedne ili više osoba.

Kod kaznenog djela širenje lažnih i uznemirujućih glasina iz članak 322. st. 1. KZ, navodi da tko iznosi, pronosi ili širi glasine za koje zna da su lažne s ciljem da njima izazove **uznemirenje većeg broja građana**, i takvo uznemirenje i nastupi, kaznit će se novčanom kaznom do sto pedeset dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci.

Da bi ova kaznena djela bila ostvarena u svom teže, kvalificiranom obliku, ili osnovnom obliku, prijetiti se moga većem broju osoba, trgovanje ljudima ili držanje osobe u ropstvu ili njemu sličnom odnosu mora biti počinjeno prema većem broju osoba, a širenje lažnih i uznemirujućih glasina mora biti s ciljem da njima izazove uznemirenje većeg broja građana i da takvo uznemirenje i nastupi.

Članak 89. Kaznenog zakona gdje je navedeno značenje izraza u zakonu spominju se samo definicije više osoba, što su dvije osobe ili više njih, te skupina ljudi što je najmanje pet osoba ili više njih.

Dali je zakonodavac kod zakonskog obilježja spomenutih kaznenih djela, pod pojmom „veći broj osoba“ i „veći broj građana“ mislio na najmanje dvije osobe ili najmanje pet osoba, teško je odgovoriti, no s obzirom na pravnu prirodu ovih kaznenih djela, mislimo da bi te pojame trebalo tumačiti kao sinonim za skupinu ljudi, što je najmanje pet osoba ili više njih.

15. ZAKONSKI IZRAZ – IZVANBRAČNI DRUG

Pojam „izvanbračni drug“ u Kaznenom zakonu nije definiran, prema se taj pojam pojavljuje na više mjesta u Zakonu o kaznenom postupku (čl. 62. st. 4., čl. 64. st. 1., čl. 234. st. 1. toč.1., čl. 363. st. 2., 459. st. 1., ZKP) i u Kaznenom zakonu (čl. 89. st. 30., čl. 215. a, čl. 301. st. 4.). Najveće poteškoće kod tumačenja toga pojma imamo prilikom saslušavanja svjedoka, jer je bračni i izvanbračni drug oslobođen obveze svjedočenja u kaznenom postupku, pa utvrđivanje statusa izvanbračnog druga daje svjedoku mogućnost korištenja ove važne zakonske blagodati.

S obzirom na izloženo objašnjenje značenja pojma „izvanbračni drug“ moramo tražiti u drugim zakonima i u sudskoj praksi. Tako Obiteljski zakon određuje pojam izvanbračnog druga, za potrebe toga postupka, pa ga definira u članku 3. Zakona. Prema toj odredbi učinci izvanbračne zajednice primjenjuju na životnu zajednicu neudane žene i neoženjenog muškarca koji ne žive u drugoj izvanbračnoj zajednici, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.

Obiteljski zakon, kako iz naprijed navedenog proizlazi za postojanje izvanbračne

zajednice traži postojanje dva pozitivna utvrđenja i jedno negativno. Pozitivno utvrđena su osnutak zajednice dvije osobe suprotnog spola koje nisu u braku i trajanje te zajednice najmanje tri godine, uz izuzetak da može trajati i kraće, ali samo onda ako je u njoj rođeno zajedničko dijete. Negativno utvrđenje sastoji se u tome da osobe ne smiju živjeti u drugoj izvanbračnoj zajednici.

Kao što vidimo definicija izvanbračne zajednice iz Obiteljskog zakona prilagođena je pravima i obvezama koje se tim zakonom uređuju, pa je teško izravno primjenljiva u kaznenom pravu. Izvanbračnu zajednicu Obiteljski zakon ne priznaje ako je zasnovana među osobama koje se već nalaze u braku bez obzira da li je taj brak faktički davno prestao. Ovaj uvjet suci u kaznenom postupku nisu tražili, da bi nekoj zajednici priznali status izvanbračne zajednice, sa svim pravima koja iz nje u kaznenom postupku proizlaze. Na tragu tih razmišljanja Vrhovni sud u svojoj odluci³⁸ navodi da je istražni sudac ponovno pozvao svjedokinju D. B. za dan 29. travnja 2004. godine i kao izvanbračnu suprugu III-opt. S. K. upozorio da je oslobođena dužnosti svjedočenja, ali njezinu izjavu da se odriče blagodati nije ubilježio u zapisnik. Stoga se, u skladu s odredbom čl. 235. ZKP na njezinom iskazu ne može temeljiti sudska odluka pa je prvostupanjski sud, na temelju odredbe čl. 78. st. 1. ZKP pravilno izdvojio njezin iskaz iz spisa. S obzirom na navedeno nedvojbeno stajalište istražnog suca kako je svjedokinja D. B. izvanbračna supruga III-opt. S. K., suprotni žalbeni navodi državnog odvjetnika nisu osnovani. Iz stanja spisa je vidljivo da je III-opt. S. K. napustio bračnu zajednicu i nakon toga živi D. B. kod njezinih roditelja. Protivno stajalištu državnog odvjetnika, okolnost da je opt. S. K. formalno bio u braku u kojem se rodilo i dijete, ne isključuje postojanje izvanbračne zajednice s drugom ženskom osobom.

Trajanje izvanbračne zajednice od najmanje tri godine, kao daljnji uvjet koji također mora biti ispunjen prema Obiteljskom zakonu, kazneni sudovi također nisu tražili, a ponegdje niti utvrđivali, kada stranke nisu stavljale prigovora u tome pravcu. No, da i u kaznenom postupku sudovi ne priznaju status izvanbračnog druga, za izvanbračni život koji traje vrlo kratko ukazuje odluka Vrhovnog suda³⁹ u kojoj sud navodi da iz ocjene provedenih dokaza proizlazi pogrešan zaključak suda prvog stupnja da je M. M. stekla položaj izvanbračne supruge okrivljenika samo zbog toga što je ustrajala u odluci da zaključi brak s okr. I. J., te povremeno živjela u kući njegovih roditelja kad su se oni nalazili u Republici Hrvatskoj, a okrivljenik u pritvoru, koje okolnosti nisu mjerodavne za ocjenu postojanja ili nepostojanja izvanbračne zajednice u kojoj bi ona onda stekla status izvanbračne supruge, na temelju kojeg bi mogla posljedično i prihvatiti blagodat ne svjedočenja. Naime, cijeneći s jedne strane njezinu izjavu da je ta izvanbračna zajednica trajala svega 21 dan, nakon čega je okr. I. J. pritvoren, a posebice cijeneći njezin iskaz na zapisniku od 7. prosinca 1998. godine iz kojeg proizlazi da ona nema namjeru se udati za okr. I. J., su one okolnosti koje, neovisno o tome što je svjedokinja sada promijenila svoje mišljenje u pogledu namjere zaključenja braka, koje govore u prilog nepostojanja izvanbračne zajednice (na temelju koje bi neka osoba mogla steći status izvanbračne supruge). Ovdje se, sukladno pravnoj praksi, prije svega, predmnijeva postojanje duže vrijeme izvanbračne zajednice, koja je istovremeno i gospodarska zajednica, te zajednica u kojoj se rađaju djeca, neovisno o njihovoj eventualnoj namjeri kasnijeg zaključenja braka. Takva zajednica očito između okr. I. J. i svjedokinje M. M., nije postojala u vremenu od 21 dan koliko su oni živjeli zajedno, nego bi se prije moglo reći da se radi o jednoj zajednici dvoje mladih neformalnog tipa, s mogućnošću svakodnevnog raskida te kratkotrajne zajednice života između djevojke i dečka. Iz izloženog,

³⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ-714/04 od 29. srpnja 2004.

³⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ-522/99 od 15. srpnja 1999.

dakle, proizlazi da u vrijeme davanja svjedočkih iskaza M. M. nije imala svojstvo izvanbračne supruge okrivljenika zbog čega joj, s pravom niti istražni sudac, smatrajući da se ne radi o izvanbračnoj zajednici, nije priznao svojstvo izvanbračne supruge, i samim time otklonio je njenu izjavu kojom prihvaća blagodat ne svjedočenja.

Pitanjima postojanja još jedne izvanbračne zajednice, osim one, na koju se okrivljenik ili svjedok poziva, koliko nam je poznato nije bila predmet raspravljanja u kaznenim postupcima, no kad se pojavi sigurno će biti interesantno vidjeti kako će kazneni sucu tumačiti tu važnu činjenicu. Dali će priznati blagodat ne svjedočenja i osobama koje paralelno žive u više izvanbračnih zajednica i uz to su možda još formalno u braku sa trećom osobom. Jednako tako biti će interesantna i odluka suda u slučaju kada se prvi put pojavi da se netko poziva na blagodat ne svjedočenja, navodeći da živi u istospolnoj izvanbračnoj zajednici.

Iz pozicije okrivljenika utvrđivanje postojanja izvanbračne zajednice s nekom osobom, okrivljeniku ponekad može ići u korist, a ponekad na štetu, bez obzira dali se radi o primjeni odredbi materijalnog ili procesnog zakona.

Postojanja izvanbračne zajednice koristilo je počiniteljici kaznenog djela iz čl. 301. KZ. Vrhovni sud⁴⁰ navodi da državni odvjetnik nije u pravu kada se žali zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na toč. 2. izreke prvostupanjske presude, tj. u odnosu na oslobađajući dio. Suprotno navodima državnog odvjetnika pravilno je stajalište prvostupanjskog suda da se u konkretnom slučaju postupanje IV-opt. K.V., s obzirom da je njezin izvanbračni drug bio sudionik u počinjenju kaznenog djela, ima smatrati kao pomaganje njemu, iako je obavila prijevoz III-opt. Š.M. i V-opt. B.P. iz svoje klijeti. Naime, u slučaju kada ima više sudionika u počinjenju kaznenog djela pružanjem pomoći od strane osobe koja je, osim drugih propisanih slučajeva, u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s jednim od sudionika, u smislu odredbe čl. 301. st. 4. KZ-a ne ostvaruje se kazneno djelo iz čl. 301. st. 1. KZ-a, bez obzira kojem sudioniku je konkretna pomoć pružena, jer pružanjem pomoći jednom od sudionika pruža se, po prirodi stvari ujedno i pomoć bračnom ili izvanbračnom drugu kao sudioniku u počinjenju kaznenog djela. Stoga nije utemeljen žalbeni prigovor državnog odvjetnika kako je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, jer da opt. K.V. nije pružala pomoć niti jednoj od osoba navedenih u citiranoj zakonskoj odredbi čl. 301. st. 4. KZ.

U drugom slučaju utvrđivanje postojanja izvanbračne zajednice okrivljenicima je naštetilo. Vrhovni sud u svojoj odluci ističe da sud prvog stupnja nije decidirano naveo da je činjenicu postojanja izvanbračne zajednice utvrdio ne samo iz obrane oboje optuženih koje su se u tom dijelu konačno ipak usaglasile, jer je optuženik izjavio da su prije uhićenja živjeli na različitim adresama oko sedam mjeseci, a optuženica je najprije rekla da su živjeli oko dva mjeseca zajedno a kasnije je, ipak govorila o nekoliko mjeseci, nego i iz iskaza svjedoka dvoje svjedoka kojima je činjenica o zajedničkom životu optuženih bila poznata, neovisno o tomu što su oni prodaju odnosno kupnju druge ugovarali samo s optuženicom, a ne i s optuženikom, jer su ovu optuženicu od ranije i poznavali. Stoga je sud prvog stupnja, suprotno žalbenoj tvrdnji, pravilno uzeo, da su optuženici kroz inkriminirani period ne samo ostvarili izvanbračnu zajednicu nego je jedan optuženik znao za djelatnost drugoga pa je

⁴⁰ Iz odluke VSRH, IKŽ-859/01 od 17. listopada 2002.

istovremeno, na temelju te činjenice pravilno utvrdio i postojanje kvalificiranog elementa udruživanja optuženih za kupoprodaju droge.⁴¹

Ponekad se žalitelji pozivaju na postojanje izvanbračne zajednice i onda kada je ona davno prestala, pa se tako u jednoj odluci⁴² navodi da žalitelj upire na postupovnu povredu iz čl. 367. st. 2. ZKP, nalazeći da se presuda temelji na iskazu svjedoka N. L. koja je u vrijeme počinjenja djela živjela u izvanbračnoj zajednici s optuženikom zbog čega je ona, po svom procesno-pravnom statusu privilegirani svjedok koji je oslobođen obaveze svjedočenja, a to upozorenje ona od strane prvostupanjskog suda nije dobila, niti se izričito odrekla tog prava, a to moguće upozorenje i odricanje nije ubilježeno u zapisnik. Suprotno izloženim tvrdnjama žalitelja, iz iskaza svjedokinje N. L., kao i svjedokinje M. P. proizlazi da je izvanbračna zajednica između optuženika i svjedokinje N. L. definitivno prestala početkom 1998. godine, a čak štoviše neposredno prije samog događaja svjedokinja M. P. i svjedokinja N. L. prijavile su optuženika redarstvenim vlastima zbog ozbiljnih prijetnji upućenih njima, a iz njihovih iskaza također proizlazi da su u to vrijeme tražile zajedno stan u S. Jedine kontakte koje su imali optuženik i svjedokinja N. L. u vrijeme događaja odnosili su se na podjelu one imovine koja je ostala od njihovog zajedničkog djelovanja u privatnom poduzeću optuženika. Iz izloženog, dakle, proizlazi da je izvanbračna zajednica između svjedokinje N. L. i optuženika prestala već početkom 1998. godine, dakle više od pola godine prije učina djela, zbog čega nema ni postupovne povrede iz čl. 235. ZKP niti se radi o dokazu na kojem se ne bi mogla temeljiti sudska odluka u smislu čl. 9. st. 2. ZKP.

Oko tumačenja zakonskog izraza „izvanbračni drug“ u kaznenom pravu biti će sigurno još dilema u sudskoj praksi, a uz postojeće nedoumice sigurno će se pojaviti i nove, pa bi ovom problemu trebalo prići oprezno, jer utvrđivanje postojanja ili ne postojanja takve zajednice ima dalekosežne učinke. Ne zalažemo se da se za objašnjenje pojma izvanbračne zajednice u kaznenom pravu poslužimo definicijom takve zajednice iz Obiteljskog zakona, no priznavanje toga statusa kratkotrajnim zajednicama, bez ikakvih provjera, također nije dobrodošlo.

16. PROSJEČNI DNEVNI DOHODAK

Izricanje novčane kazne prema prosječnom dnevnom dohotku uvedeno je u Kazneni zakon od 1. siječnja 1998. godine, kada je način izricanja ove kazne uvelike izmijenjen, prema uzoru na većinu Europskih država. Ovaj zakonski pojam, iako nije u potpunosti određen, on je ipak odrediv, određuje ga Vrhovni sud na temelju podataka koje dobije od Državnog zavoda za statistiku, svaka tri mjeseca, a sukladno odredbi iz članka 51. stavka 4. KZ. Kako se visina prosječnog dnevnog dohotka mijenjala vidjet ćemo nastavno kroz period 2004. godine i početak 2005. godine.

- Vrhovni sud Republike Hrvatske – Kazneni odjel, na sjednici održanoj 24. prosinca 2003. g. utvrđuje prosječnu dnevnu plaću u Republici Hrvatskoj u iznosu od 131,00 kuna. Na temelju utvrđenog iznosa novčane kazne izricat će se, sukladno čl. 51. st. 4. Kaznenog zakona, od 1. siječnja 2004. do 31. ožujka 2004. g.

⁴¹ Iz odluke VSRH, I Kž-579/97 od 26. ožujka 1998.

⁴² Iz odluke VSRH, I K-337/00 od 14. rujna 2000.

- Vrhovni sud Republike Hrvatske – Kazneni odjel, na sjednici održanoj 8. ožujka 2004. g. utvrđuje prosječnu dnevnu plaću u Republici Hrvatskoj u iznosu od 134,00 kuna. Na temelju utvrđenog iznosa novčane kazne izricat će se, sukladno čl. 51. st. 4. Kaznenog zakona, od 1. travnja 2004. do 30. lipnja 2004. g.

- Vrhovni sud Republike Hrvatske – Kazneni odjel, na sjednici održanoj 18. lipnja 2004.g. utvrđuje prosječnu dnevnu plaću u Republici Hrvatskoj u iznosu od 135,00 kuna. Na temelju utvrđenog iznosa novčane kazne izricat će se, sukladno čl. 51. st. 4. Kaznenog zakona, od 1. srpnja 2004. do 30. rujna 2004. g.

- Vrhovni sud Republike Hrvatske – Kazneni odjel, na sjednici održanoj 14. rujna 2004. g. utvrđuje prosječnu dnevnu plaću u Republici Hrvatskoj u iznosu od 139,00 kuna. Na temelju utvrđenog iznosa novčane kazne izricat će se, sukladno čl. 51. st. 4. Kaznenog zakona, od 1. listopada 2004 do 31. prosinca 2004 g.

- Vrhovni sud Republike Hrvatske – Kazneni odjel, na sjednici održanoj 8. prosinca 2004. g. utvrđuje prosječnu dnevnu plaću u Republici Hrvatskoj u iznosu od 139,00 kuna. Na temelju utvrđenog iznosa novčane kazne izricat će se, sukladno čl. 51. st. 4. Kaznenog zakona, od 1. siječnja 2005. do 31. ožujka 2005. g.

Premda se izricanje novčane kazne na temelju prosječnog dnevnog dohotka čini vrlo jednostavnim, u praksi sudova ipak zna doći do određenih problema, pa i povrede zakona ili bitnih povreda odredaba kaznenog postupka. Tako je prvostupanjski sud počinio bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. toč. 10 ZKP, kada je utvrđeno da je ranijom osuđujućom presudom, koja je ukinuta samo povodom izjavljene žalbe okrivljenika, prvostupanjski sud je okrivljeniku izrekao novčanu kaznu od 23 prosječna dnevna dohotka u Republici Hrvatskoj, u ukupnom iznosu od 2.047,00 kn. Novom presudom sud je okrivljenika oglasio krivim za kazneno djelo iz čl. 129. st. 2. KZ i izrekao mu novčanu kaznu od 23 prosječna dnevna dohotka u Republici Hrvatskoj čiji je ukupni iznos utvrđen sa 2.323,00 kn obzirom na povišenje prosječnog dnevnog dohotka. Takvo ravno stajalište prvostupanjskog suda ne može se prihvatiti jer ukupni iznos novčane kazne ne može biti viši od izrečene kazne ranijom presudom (čl. 381. ZKP) od 2.047,00 kn.⁴³

⁴³ Iz odluke Županijskog suda u Koprivnici, KŽ-62/00 od 30. ožujka 2000.